

वाळबोध जैनधर्म.

भाग १ लो.

कर्ता—

स्व० बाबू दयाचन्द्र गोयलीय जैन, बी० ए०

अनुवादक अने प्रकटकर्ता:—

मूलचन्द्र कसनदास कापडिया,
दिगम्बर जैन पुस्तकालाय, चन्दावाडी-सुरत।

आवृत्ति ३ जी] वीर सं० २४५४ [प्रत १०००

“जैनविजय” प्रिन्टिंग प्रेस—सुरतमां मूलचन्द्र कसनदास
कापडियाण, छाप्ये.

किंमत—पोणो आनो.

शिक्षकोने सूचना.

ए तौ जानीसुं छे के बालकौनुं हृदय घणुं कोमल होय छे जेथो जे बात न्हानपणमां होकराओनां हृदयमां उतारी देवाय छे तेने बेओ जिद्दगो सुयो भूदता नथो, ए माटे धर्मनुं शिक्षण आपवामां घणोज कालतो राखबो जोईए अने न्हान पणथीज तेओने दरेक विषय सारो रीते समजावबो जोईए अने ए माटे सौखी सारो रहतो एज छे के जोपडीमांथो उदाहरणो चडे मोटैथो शिक्षण आपयुं के जेथो साधारण रीते बालको समजो जशे अने तेमनुं मन पण भणवामां लागये.

आ पहिला भागमां बतायिला जोब, अजोब, बस अने स्थावरमा भेदो छबोओ, चित्रोद्वारा तथा बोझी वस्तुओथी समजाववा जोईए अने दरेक पाठ पुरो थाय के तेनी नाचे आपेला सवालो अथवा एवा बाजा सवालो विद्यार्थीनो पूछवा, तेमज समजाववा जोईए.

कर्ता.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીરાલિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૨૩૪ વર્ગાંક

પુસ્તકનું નામ જાળજોધ વૈનધર્મી

વિષય ધર્મ, સાહિત્ય

बालबोध जैनधर्म ।

पाठ पहेलो.

प्रमाणिक मंत्र

गाथा

णमो अरहंताणं,

णमो सिद्धाणं,

णमो आइरीयाणं,

णमो उवज्झायाणं,

णमो लोए सव्वसाहूणं ॥१॥

अर्थ:-अरहंतोने नमस्कार हो, सिद्धोने नमस्कार हो, आचार्योंने नमस्कार हो, उपाध्यायोने नमस्कार हो तथा लोकमां सर्वे साधुओने नमस्कार हो.

ળમોકાર મંત્રનો મહિમા.

હસો પંચ ળમોયારો, સઠવપાવપ્પણાસળો ।

મંગલાળં ચ સઠવેસિં, પઢમં હોઈ મંગલં ॥ ૨ ॥

અર્થ—આ પાંચ નમસ્કાર મંત્ર સર્વે પાપોનો નાશ કરનાર હે
અને સર્વે મંગલોમાં પહેલું મંગલ હે.

સવાલો.

૧-હુમોકાર મંત્ર શુદ્ધ બોલો.

૨-આ મંત્રનો મહિમા શું હે ?

૩-આ મંત્રમાં કેટલા અક્ષર હે ?

૪-આ મંત્રમાં કોને કોને નમસ્કાર કર્યા હે ?

પાઠ વીજો.

વર્તમાન ચોવીસ તીર્થકરોનાં નામ.

૧-ઋષભનાથજી,	૨-અજિતનાથજી,
૩-સંભવનાથજી,	૪-અભિનન્દનનાથજી,
૫-સુમતિનાથજી,	૬-પદ્મપ્રભુનાથજી,
૭-સુપાર્શ્વનાથજી,	૮-ચન્દ્રપ્રભુનાથજી,
૯-પુષ્પદન્તનાથજી,	૧૦-શીતલનાથજી,
૧૧-શ્રેયાંસનાથજી,	૧૨-વાસુપૃજ્યનાથજી,
૧૩-વિમલનાથજી,	૧૪-અનન્તનાથજી,

૧ ળમુકારો તથા ળમોકારો પણ પાઠ હે.

પાંચ પરમેષ્ઠીનાં નામ—અર્હત, સિદ્ધ, આચાર્ય ઉપાધ્યાય અને
સર્વસાધુ ણ પાંચને પંચપરમેષ્ઠી કહે હે.

૧૫-ધર્મનાથજી,	૧૬-શાંતિનાથજી,
૧૭-કુમ્ભનાથજી,	૧૮-અરનાથજી,
૧૯-મલ્હિનાથજી,	૨૦-મુનિસુવ્રતનાથજી,
૨૧-નમિનાથજી,	૨૨-નેમિનાથજી,
૨૩-પાર્શ્વનાથજી,	૨૪-મહાવીરનાથજી,

આમાંથી ઋષભને આદિનાથ, પુષ્પદંતને સુવિધિનાથ અને મહાવીરને શ્રેવર્દ્ધમાન, સન્મતિ, અતિવીર અને વીર પણ કહે છે.

ચોવીસ તીર્થકરોનાં ચિહ્ન.

- ૧-વલ્લદ, ૨-હાથી, ૩-ઘોડો, ૪-વાંદરો, ૫-ચક્રવો,
૬-કમલ, ૭-સાથીયો, ૮-ચંદ્ર, ૯-મગર, ૧૦-કલ્પવૃક્ષ,
૧૧-ગેંડો, ૧૨-પાડો, ૧૩-સુવર, ૧૪-સાહુડી, ૧૫-વજ્ર-
દંડ, ૧૬-હરણ, ૧૭-બકરો, ૧૮-માછલી, ૧૯-કઢશ,
૨૦-કાચવો, ૨૧-રાતું કમલ, ૨૨-શંખ, ૨૩-સર્પ, ૨૪-સિંહ.

સવાલો.

૧. પાંચમા, દશમા, વીસમા અને ચોવીસમા તીર્થકરોનાં નામ કહો.
૨. અધુ મળીને તીર્થકર કેટલા છે ? તથા પહેલા અને છેલ્લા તીર્થકરોનાં નામ શું છે તે કહો.
૩. એવા કયા કયા તીર્થકર છે કે જેનાં નામ એકથી વધારે છે ?
૪. સુવિધિનાથ કેટલામા તીર્થકર છે ? એના પહેલાના તીર્થકરોનાં નામ કહો.
૫. તીર્થકર ચોવીસજી હોય છે કે વધારે આજી પણ હોય છે ?
૬. ચંદ્રપ્રભ, વિમલનાથ, મલ્હિનાથ અને વાસુપૂજ્ય એ તીર્થકરોનાં ચિહ્નો કયાં કયાં છે તે કહો.

પાઠ ત્રીજો.

જીવ અને અજીવ.

જીવ-એને કહે છે કે જેમાં જીવ હોય, જે જીવતો હોય અને જેમાં જાણવાની શક્તિ હોય. જેમકે-પુરુષ (મરદ), સ્ત્રી (બાયડી), ઘોડા, બલ્હદ, કીડી, મંકોડા વગેરે.

ભાવાર્થ-જગતમાં આપણે જેટલા પુરુષ, સ્ત્રી, પશુ, પક્ષી, કીડી, મંકોડા વગેરેને જાણતા, પીતા, ફરતા, હરતા દેખીએ છીએ તે બધામાં જીવ છે.

અજીવ-એને કહે છે કે જેમાં જીવ હોતો નથી, જેમકે-સુકી માટી (મંટોડી), ઈંટ, પથ્થર, લાકડું, ટેવલ, ચુરણી, કાગળ, ટોપી, રોટલી, વાટી વગેરે.

જીવિના મોક્ષ.

જીવ બે પ્રકારના હોય છે-એક મુક્ત જીવ અને ત્રીજા સંસારી જીવ.

૧. મુક્ત જીવ એને કહે છે કે જે સંસારથી મુક્ત થઈ ગયા છે એટલે જેનો મોક્ષ થઈ ગયો છે અને જેણે સદાને માટે સાચું સુખ પ્રાપ્ત કરી લીધું છે અને જે કદિ પણ સંસારમાં ફરીથી આવતા નથી તે.

૨. સંસારી જીવ તે છે કે જે સંસારમાં ભ્રમણ કરી રહેલા છે અને જન્મમરણનાં દુઃખ સહન કરી રહેલા છે. સંસારી જીવ બે પ્રકારના હોય છે—૧-ત્રસજીવ, ૨-સ્થાવરજીવ.

ત્રસજીવ એને કહે છે કે જે પોતાની ઇચ્છાથી ચાલતા ફરતા હોય, બહીતા હોય, ન્હાસતા હોય તથા સ્વાવાનું શોધતા હોય એટલે—બેઈન્દ્રિય, ત્રણઈન્દ્રિય, ચારઈન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિય જીવ। જેમકે—ઇયળ, કીડી, માંચી, વાંદા, ઘોડો, બઢદ, મનુષ્ય વગેરે.

સ્થાવરજીવ એટલે એકેન્દ્રિય જીવ, એને કહે છે કે જે ઉપજે છે, વધે છે, અને મરે છે પરંતુ પોતાની મેઢે હાલી ચાલી શકતા નથી. જેમકે—પૃથ્વી (જમીન), અપ (પાણી), તેજ (અગ્નિ), વાયુ (હવા), વનસ્પતિ (ફાડ વગેરે).

સવાલો.

૧. ઝાડ, ઊંદર, પોપટ, વાઘ, સમડી, હાથી, ઘોડો, બેડા, બકરી, રૂપિયા, પવન, દીવો, કાગળ, કેરી, પાન, કાન, ગાડી, ઘોડી, સાડી, દાઢી, ફાડકાં, ચામડાં, વાલ, દાળ, અને તરવાર આ બધામાં જીવ કોણ છે અને અજીવ કોણ છે ?

૨. ત્રસ અને સ્થાવરમાં શું ભેદ છે તે ઉદાહરણ આપીને બતાવો.

૩. ત્રસ જીવ કેટલા અને કયા કયા છે ?

૪. સ્થાવર જીવ કેટલા પ્રકારના અને કયા કયા છે ?

૫. હાથી, પાણી, ઘોડો, હવા, કૃતરો, બિલાડી, દેવતા (અગ્નિ) અને કેરી આ જીવોમાંથી ત્રસ કયા છે અને સ્થાવર કયા છે ?

૬. મુક્ત જીવ સંસારમાં આવે છે કે નહીં ? શું તમે જોયેલા જીવ જીવ્યો છો તે બધા સંસારી છે ?

પાઠ ચોથો.

ઇન્દ્રિયો.

ઇન્દ્રિય-એને કહે છે કે જેની મારફતે જીવ ઓઝ્ઝી શકાય. તે ઇન્દ્રિયો પાંચ હોય છે-૧. સ્પર્શનઇન્દ્રિય અર્થાત ત્વચા (ચામડી). ૨. રસનાઇન્દ્રિય એટલે જીભ. ૩. ગ્રાણ-ઇન્દ્રિય એટલે નાક. ૪. ચક્ષુઇન્દ્રિય એટલે આંખ. ૫. કર્ણ-ઇન્દ્રિય એટલે કાન.

સ્પર્શનઇન્દ્રિય-એને કહે છે કે જેને અડકવાથી હલકું, મારી, લુચું, ચીકણું, કોમળ, કઠણ, ઠંડું, ગરમ વગેરેનું જ્ઞાન થાય. જેમકે-દેવતાને અડકવાથી ગરમ અને પાણીને અડકવાથી ઠંડું માલમ પડે છે વગેરે.

રસનાઇન્દ્રિય-એને કહે છે કે જેનાથી સ્વાદો, મીઠો, સ્વાદો, કડવો, તીવ્રો, કષાયલો (કટાણો) રસનું (સ્વાદનું) જે જ્ઞાન થાય તે. જેમકે-પેંડો ચાખવાથી મીઠો, લીમડાનાં પાંદડાં કડવાં, મરચાં તીવ્રાં અને લીંબુ સ્વાદાં માલમ પડે છે.

ગ્રાણઇન્દ્રિય-એને કહે છે કે જેનાથી સુગન્ધ (સુશ્વો) અને દુર્ગન્ધ (વદવો) નું જ્ઞાન થાય છે તે. જેમકે ગુલાબ, કેવડાના ફૂલોથી સુગંધ અને ગ્યાસતેલના તેલથી દુર્ગંધ આવે છે.

ચક્ષુઇન્દ્રિય-એને કહે છે કે જેનાથી કાઝો, પીઝો, વાદળી, લાલ અને સફેદ રંગનું તથા આ રંગોની મેલવણીથી અનેક

પ્રકારના રંગોનું જ્ઞાન થાય છે તે. જેમકે-દૂધ, દહીં, ચાંદી સફેદ છે, કોયલા કાળા છે અને લોહી લાલ છે, સોનું પીઠું અને મોરૂની પાંચ વાદળી છે.

કર્ણઇન્દ્રિય-એને કહે છે કે જેનાથી આદમી, જાનવર વગેરેનો અવાજ જાણી શકાય છે તે.

સવાલો-

- ૧-ઇન્દ્રિયો કેટલી હોય છે તેનાં નામ કહો.
- ૨-ત્રીજી અને પાંચમી ઇન્દ્રિયથી શું જાણી શકાય છે ?
- ૩-સંઘર્ષ અને જોડાણ એ કઈ કઈ ઇન્દ્રિયનું કામ છે ?
- ૪-કોડીને આંખ હોતી નથી ત્યારે તે મોકાઇ વગેરેની પાસે કેવી રીતે ચાલી જાય છે ?
૫. એક જાનવરની પાસે બંદૂક ફોડી ત્યારે તે બેઠું નહીં, આનું શું કારણ છે ? એનું કયું જાનવર છે ?
૬. ઇન્દ્રિય વગર જીવ હોઈ શકે કે નહીં ?

પાઠ પાંચમો.

પાંચ પ્રકારના જીવ.

એકેન્દ્રિયજીવ-એને કહે છે કે જેને માત્ર એકજ સ્પર્શન-ઇન્દ્રિય હોય છે. જેમકે-માટી, પાણી, અગ્નિ, પવન, ફલ, ફૂલ વગેરે.

બેઇન્દ્રિયજીવ-એને કહે છે કે જેને સ્પર્શન અને રસના આ બે ઇન્દ્રિય હોય છે. જેમકે-ફળ, કિણી, મુંડ, શંખ, અલ્હ-સિયા, છોપ વગેરે.

ત્રણઇન્દ્રિય જીવ—એને કહે છે કે જેને સ્પર્શન, રસના અને ગ્રાણ આ ત્રણ ઇન્દ્રિયો હોય છે તે. જેમકે—કીડી, કીડા, માંકડ, મંકોડા, જૂ વગેરે.

ચારઇન્દ્રિય જીવ—એને કહે છે કે જેને સ્પર્શન, રસના, ગ્રાણ અને ચક્ષુ આ ચાર ઇન્દ્રિયો હોય છે તે. જેમકે ભમરો, માસી, મચ્છર, તીડ, કરોઝીયો વગેરે.

પાંચઇન્દ્રિય જીવ—એને કહે છે કે જેને પાંચે ઇન્દ્રિયો હોય છે તે. જેમકે—દેવ, નારકી, મનુષ્ય, પશુ વગેરે.

સવાલો.

૧. માણી, બળદ, ઇતરે, સાય, ફીડી, ધયળ, છીપ, હાથા, દેવતા અને પાણી—આ જીવને કઈ કઈ ઇન્દ્રિયો હોય છે ?
૨. ચાર ઇન્દ્રિય જીવોમાં બે ઇન્દ્રિય જીવોથી શું વધારે છે ?
૩. જે જીવને આંખ હોય છે તે જીવને નાક હોય છે કે નહીં ? અને જે જીવને નાક હોય તે તેને આંખ હોય છે કે નહીં ?
૪. તમને કઈ કઈ ઇન્દ્રિયો છે ? સ્થાવર જીવને કઈ કઈ ઇન્દ્રિયો હોય છે ?
૫. એક માણસ જન્મથી આંધળો ઉત્પન્ન થયો હોય તો કહો કે તેને કઈ કઈ ઇન્દ્રિયો છે ?
૬. મૂંગા અને બહેરા મનુષ્યમાં શું ફેર છે ?
૭. કઈ ઇન્દ્રિય તમને વધારે કામમાં આવે છે અને કઈ ઇન્દ્રિય તમને વધારે ગમે છે ?
૮. અમે એક એવો મનુષ્ય જોયો કે જેને જીભ, આંખ, કાન કંઈ પણ નહોતું તો કહો કે અમારું કહેવું સાચું છે કે નહીં ?
૯. ન્યારે મનુષ્યને પાંચે ઇન્દ્રિય હોય છે તો બહેરા મૂંગાને માણસ કહેવો જોઈએ કે નહીં ?
૧૦. ત્રણ ઇન્દ્રિય જીવ થતું સાચું છે કે ચાર ઇન્દ્રિય જીવ ?

❀ ઉપયોગી શિખામણો. ❀

૧. મળવામાં મન લગાડો.
૨. મોઘ પુરુષોને ધાન આપો.
૩. નિત્ય સાર્ચન બોલો.
૪. કદા વગર કોઈ વસ્તુ હો તરી.
૫. કોઈનું પણ મન દુઃખવો તરી.
૬. સર્વેની સાથે મીઠાં વચન બોલો.
૭. શરીર હમેશાં સાફ રાખો.
૮. પાણી બેઢડે ગળણેથી ગાઢીને પીઓ.
૯. માઈ બ્હેનો સાથે હેત રાખો.
૧૦. વપાને 'જી' કહીને વિનયથી બોલ્લાવો.
૧૧. સવારમાં ડઢી ણમોકાર મંત્ર અને સ્તુતિ મળી જાઓ.
૧૨. બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાઢો.
૧૩. લાલચ કદિ પણ કરો તરી.
૧૪. માંસ, મધ અને દાઢને કદિ અહકો તરી.
૧૫. રાત્રિ મોજન (ગોત્રે જમરું) કદિ પણ કરો તરી.
૧૬. મા, વાપ અને ગુરુ સાથ વિનયથી વર્તો.
૧૭. કોઈની ચાઢી (ચુગલી) કરો તરી.
૧૮. નિરય દર્શન કરવાનો નિયમ રાખો.
૧૯. દર્શન કર્યા પગર તરી જમો.

પાઠશાળા માટે ઉપયોગી પુસ્તકો.

બાલ્કલોચ જૈનધર્મ ભાગ ૧ જો (ગુજરાતી)	૦)।।।
બાલ્કલોચ જૈનધર્મ ભાગ ૨ જો " "	૦)।-
બાલ્કલોચ જૈનધર્મ ભાગ ૩ જો " "	૦)=-
બાલ્કલોચ જૈનધર્મ ભાગ ૪ જો " "	૦।
છઃ દાન્યા (ગુજરાતી અન્વય તથા અર્થ માથે)	૦।
રત્નકરણદ્રાવકાચાર (અન્વય અર્થ સાથે હિન્દી)	૦।-
દ્રવ્યસંગ્રહ (અન્વય અર્થ સાથે હિન્દી)	૦।
તત્ત્વાર્થમૂત્ર (ગુજરાતી અર્થ સાથે)	૦।।-)
આલોચના પાઠ (ગુજરાતી અન્વય અર્થ માથે)	૦)।-।।
જૈનસિદ્ધાન્તપ્રવેશિકા (ગોપાલદાસજી લુત્ર)	૦।-)
મક્તામર સ્તોત્ર (મૂલ અને ભાષા)	૦)।-
દર્શન પાઠ - ૦)।- આલોચનાપાઠ સામાયિકપાઠ	૦)।-
મેરી ભાવના ૦)।। પ્રાતઃસ્મરણ મંગલપાઠ	૦)।-
શુદ્ધતીર્થી (પંચ પરમેષ્ઠીના ગુણ)	૦)।-
પંચકલ્યાણક પાઠ (હિન્દી અન્વય અર્થ સાથે)	૦।
સામાયિકપાઠ (મહાચંદ્રગીરુત્ત, મિચ્છામિદુકંઠ સં ૦)।।	૦)।।

મલ્લધાનું સ્થળ:—

મૈનેજર, દિગમ્બર જૈનપુસ્તકાલય, ચંદાવાડી-સુરત.

